

Systemiska orättvisor som drabbar invandrabarn men som kunde elimineras

Det här är en fortsättning på texten "Ord spelar roll" och som publicerades här den 22 februari 2021. Texten handlar om invandrabarn och begreppet jämlikhet.

Vi är ense om att det är bäst såväl för det enskilda barnet och för oss alla, att alla barn får en ordentlig chans att utveckla sig och klara sig i skolan, att trivas och frodas. Vi är ense om att alla barn skall behandlas jämlikt och detta kan kräva att barnen behöver behandlas olika. Att invandrabarn klarar sig sämre än inhemska barn måste bero på systemfel, systemfel som vi kan rätta till. Klyftan är stor i Finland, ja störst bland OECD-länderna. Här en artikel om detta:

<https://yle.fi/a/3-11431717>

Men hur kan man få grepp om detta systemfel?

Jag tror man kan dela upp problemen i tre delområden (kanske det finns andra typer av problem som i de här täcker): 1. *Problem med olika förutsättningar* 2. *Problem grundade på okunskap och fördomar* och 3. *Problem med ojämlika och orättvisa strukturer*.

Problem med olika förutsättningar

En förutsättning för att barn skall klara sig bra i skolan och på fritiden är att de får stöd hemifrån. Men många invandrabarn saknar detta stöd. Deras föräldrar kan inte skolans språk, känner inte till hur det finländska samhället fungerar. En del barn har föräldrar som aldrig gått i skola, och som inte har någon som helst möjlighet att ge stöd i skolarbetet.

Den här ojämlikheten jämfört med finländska barn går att reducera.

Många skolor, kommuner har anställt kulturtolkar som hjälper barnen i skolarbetet på barnens modersmål. Det här är ganska nytt och i många skolor talas det över 30 modersmål så behoven är enorma. Kanske distansundervisning given av kulturtolkar kan göra det möjligt för barn med andra modersmål än svenska och finska att få hjälp i hela landet.

I Sverige har barn med andra modersmål rätt till studiehandledning på modersmålet. Detta regleras i 5 kap. 4 § skolförordningen: "*En elev ska få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det. En elev som ska erbjudas modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet får ges studiehandledning på det språket i stället för på modersmålet, om det finns särskilda skäl.*" Motsvarande bestämmelse finns i 9 kap. 9 § gymnasieförordningen.

Ett annat sätt att minska ojämlikheten är att lära föräldrarna att ge stöd åt barnen i skolarbetet. Många projekt arbetar idag just med det. I vårt projekt introducerar vi och piloterar den danska gruppmetoden MindSpring. Invandrarföräldrar får stöd och lärdom av en gruppleddare som talar deras språk och delar deras kultur. Under träffarna diskuteras just föräldrarnas möjligheter att stöda barnen i skolarbete som t.ex. att skapa arbetsro och rutiner för läxläsning.

Det finns många andra sätt att minska ojämlikheten som att ordna stödda läxläsningstimmar i skolorna eller att frivilligorganisationer ordnar läxläsningssöd. På vilka andra sätt skulle man kunna ge barn med invandrabakgrund samma förutsättningar som finländska barn?

Problem grundade på okunskap och fördomar

I USA har det forskats en hel del om lärarnas attityder till barn med olika hudfärg. Forskningen är förstås inte så lätt att överföra till finländska förhållanden men iakttagelsen att många lärare bär

på fördomar och föråldrade attityder gäller säkert här också. En vanlig attityd är att lärare förväntar sig mer av vita elever än icke vita. När lärare i USA undervisar enbart vita elever använder läraren svårare begrepp, ger mer krävande uppgifter. Lärare förväntar sig också att vita elever i högre grad än icke vita skall gå vidare till högre studier. Vita elevers har ofta en bild av sig själva som framgångsrika elever medan icke vita elever har ofta en bild av sig själva som en som inte klarar av studier. Det här är ett välkänt och omdiskuterat fenomen även här i Finland. Men här har vi mest undersökt fenomenet ur ett genusperspektiv. Tror flickor att de kan lära sig matematik? Tror lärare att flickor har sämre förutsättning att lära sig matematik? Väldigt mycket har gjorts i skolorna för att förändra både lärarnas och elevernas attityd till flickor och matematik. Arbetet har varit framgångsrikt och idag har flickornas självförtroende ökat och lärarnas fördomar minskat. Precis samma process måste nu genomföras för att barn med invandrabakgrund skall få en jämlik chans. Vilka andra fördomar och attityder rörande barn med invandrabakgrund borde förändras?

Problem med ojämlika och orättvisa strukturer

Det finns rent geografiska styrmedel som handlar om daghems och skolors upptagningsområden och som kan skapa stor ojämlikhet. I Esbo finns det daghem där samtliga barn har invandrabakgrund medan det några kilometer längre bort finns helt finska daghem. Försök att få skolor och daghem mer jämlika har gjorts bl.a. i Nederländerna. I Finland har biträdande professor Venla Bernelius i stadsgeografi vid Helsingfors universitet givit förslag på hur strukturerna för upptagning kunde ändras för att få skolor och daghem jämlika. Denna rapport lämnades till statsråden den 17 februari 2021;

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/c4309154-efa8-432b-9cc1-513faa640d2f>

De styrdokument som reglerar skolorna är i grunden skapade under en tid då invandringen var liten i Finland. Under årens lopp har fel hittats i lagar och fel har rättats till och läroplaner har förnyats. Men det finns mycket kvar att göra eftersom vi vill ha en jämlik skola där barn oberoende av bakgrund får samma chanser.

Väldigt många barn i Finland är två- eller flerspråkiga. Om språken ingår i skolornas läroplaner är flerspråkigheten en klar fördel för barnet. Men om språken inte gör det har språkkunskaperna inget värde för skolresultatet. Det här är ett exempel på orättvisa och ojämlika strukturer.

Antagningen till universitet har diskuterats mycket det senaste året. Antagningen innehåller två delar; behörighetskrav och urval. I höstas ändrade i alla fall Helsingfors universitet sitt behörighetskrav i finska och svenska. För en finländsk sökande har behörighetskravet i modersmålet varit ett godkänt studentprov i modersmålet, dvs approbatur eller högre. Barn som inte har finska eller svenska som modersmål läser ofta svenska eller finska som andra språk S2 och då har universitetens behörighetskrav varit att dessa ungdomar skall inte bara vara godkända i studentprovet i finska eller svenska som andra språk utan också vara väl godkända, d.v.s. med minst magna cum laude approbatur. Man tänkte väl sig att studierna krävde så pass stor språkfärdighet. Men när det gick upp för universitetet hur orättvis denna struktur är ändrades behörighetskravet i höstas till approbatur.

När det gäller urval har många universitet i Finland valt att lägga den största vikten på vitsordet i lång matematik. I Sverige var det åtminstone tidigare vitsordet i svenska som viktades mest. Det svenska urvalssystemet har kritiserats för att det är väldigt orättvist mot barn med invandrabakgrund. Det finländska urvalskriteriet förefaller mera jämlikt.

Det finns många förändringar som kan göras för att skapa jämlika och rättvisa strukturer. Det behöver inte vara så att det är endast den kunskap som finns i dagens läroplaner som värderas. Läroplanerna kan förändras eller annat än det som finns i läroplanerna kan värderas. Kunskap i persiska, i muslimsk religionskunskap i östafrikansk kultur kunde vara lika mycket värt som kunskap i ryska, kristen religionskunskap och europeisk kultur.

Undervisningen i finska eller svenska som andra språk har kritiserats (se <https://yle.fi/a/3-11431717>). Det är både läroplanen och genomförandet som är problematiskt.

Vilka andra ojämlika eller orättvisa strukturer kan vi ändra på?

Det medvetna arbetet med att demontera strukturella orättvisor har inletts. Ändringen på universitetens behörighetskrav är ett fint exempel. I många kommuner och städer har arbetet påbörjats i skolor och skolverk. I Helsingfors har arbete pågått ett par år och blir mycket spännande att följa.

Här är Helsingfors stads svenska sida med projektbeskrivning och sammanfattning:

<https://www.hel.fi/helsinki/sv/stad-och-forvaltning/strategi/stadsstrategi/minska-ojamlikhet>
(sidan finns ej)

Finska sidan har mer utförligt material och information om indikatorer etc.

<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/eriarvoisuuden-vahentaminen/>

Staden har satt upp fyra åtgärdshelheter/målsättning för att minska ojämlikhet.

1. Varje barn och ungdom har sociala relationer och en känsla av att höra till.
2. Varje barn och ungdom har minst en trygg vuxen.
3. Varje ungdom får utbildning efter grundskolan
4. Fattigdom ska inte i alltför hög grad definiera ett barns framtid och möjligheter

Under varje åtgärdshelhet finns en rad åtgärder som skall genomföras för att närma sig målet att minska ojämlikheterna. Det är ett fint arbete som har påbörjats och staden har insett att åtgärderna måste förändras och förnyas kontinuerligt. Ur ”Mukana –ohjelman päivitetty toimenpidesuunnitelma 6.11.2019 ” står det:

NYKYPALVELUIDEN PARANTAMISEEN TÄHTÄÄVÄT TOIMENPITEET

Toimenpide 3 Ulkomaalaistaustaisten oppimisedellytysten kehittäminen

Kasvatus ja koulutus huomioivat entistä paremmin ulkomaalaistaustaiset oppijat ja perheet. Huomiota kiinnitetään oppimisen edellytyksiin ja tukeen, ohjaukseen, neuvontaan ja siirtymiin sekä henkilökunnan osaamisen kehittämiseen ja rekrytointiin. Maahanmuuttajien kasvatuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelman toimenpiteitä integroidaan osaksi ohjelman maahanmuuttajataustaisia lapsia, nuoria ja perheitä koskevia toimenpiteitä.

Varje år måste planerna omvärderas och utvecklas. Målet att minska ojämlikheterna är kanske lite vagt och lågt satt. Varför inte sikta mot att utplåna dem? Så här uttrycker Helsingfors stad ett av sina mål ”Fattigdom ska inte i alltför hög grad definiera ett barns framtid och möjligheter” men visst skulle det vara bättre att ha som mål att fattigdom/bakgrund inte över huvud taget skall definiera ett barns framtid och möjligheter!

Robert Runeberg, Innehållsanvarig.